

NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG VÀ CHUẨN HÓA HOẠT ĐỘNG DINH DƯỠNG TIẾT CHẾ TRONG BỆNH VIỆN: BÀI HỌC TỪ TP HỒ CHÍ MINH

Đỗ Thị Ngọc Diệp¹

Dinh dưỡng có vai trò quan trọng trong quá trình điều trị các bệnh. Chăm sóc dinh dưỡng tốt giúp giảm suy dinh dưỡng bệnh viện, giảm biến chứng nhiễm trùng bệnh viện, giảm thời gian phục hồi sức khỏe và thời gian lành vết thương, rút ngắn thời gian nằm viện, giảm chi phí và góp phần tích cực trong nâng cao chất lượng khám chữa bệnh và giảm tình trạng quá tải, nằm ghép trong các bệnh viện tuyến cuối tại Việt Nam hiện nay. Theo nhiều nghiên cứu dịch tễ tại nhiều quốc gia cho thấy có ít nhất 1/3 số bệnh nhân nhập viện bị suy dinh dưỡng và nếu không được can thiệp kịp thời thì tình trạng suy dinh dưỡng của bệnh nhân sẽ tiếp tục tăng. Tại TPHCM, suy dinh dưỡng bệnh viện cũng chiếm tỷ lệ 35-40%. Suy dinh dưỡng trong thời gian nằm viện không chỉ bắt nguồn từ nguyên nhân bệnh lý, phương pháp điều trị, thói quen ăn món ăn tự chế biến hoặc mua từ bên ngoài bệnh viện của người bệnh mà còn phụ thuộc sự quan tâm đầu tư đúng mức của lãnh đạo bệnh viện cho các hoạt động chuyên môn về dinh dưỡng tiết chế.

Bộ tiêu chí Chất lượng bệnh viện Việt Nam do Bộ Y tế ban hành có vai trò quan trọng thúc đẩy các hoạt động dinh dưỡng tiết chế nhưng là một trong những nhóm tiêu chí khó thực hiện trong thời điểm hiện tại do nhiều nguyên nhân. Bài học kinh nghiệm từ thành phố Hồ Chí Minh trong việc nâng cao chất lượng và chuẩn hóa hoạt động dinh dưỡng tiết chế trong bệnh viện bao gồm một số yếu tố chính như: chính sách và kế hoạch hành động, vai trò của lãnh đạo các cấp và bệnh viện, thành lập các Khoa Dinh dưỡng Tiết chế; Đào tạo liên tục, bố trí và nâng cấp cơ sở vật chất, trang thiết bị, đề cao vai trò chuyên gia; Xây dựng các hướng dẫn chuyên môn như Quy trình can thiệp dinh dưỡng tiết chế, Bộ công cụ sàng lọc, đánh giá tình trạng dinh dưỡng và Bộ thực đơn dinh dưỡng bệnh lý.

Từ khóa: *Can thiệp dinh dưỡng tiết chế, chính sách về dinh dưỡng, tình trạng dinh dưỡng, TPHCM.*

1. Vai trò dinh dưỡng tiết chế trong điều trị

Dinh dưỡng có vai trò quan trọng trong quá trình điều trị các bệnh lý của người bệnh. Chế độ dinh dưỡng không phù hợp là yếu tố nguy cơ hàng đầu của suy dinh dưỡng, rối loạn chuyển hóa. Suy dinh dưỡng làm chậm lành vết thương, suy giảm chức năng miễn dịch, kéo dài thời gian nằm viện, tăng tỷ lệ biến chứng, tử vong và chi phí điều trị. Suy dinh dưỡng còn làm thay đổi chức năng đường tiêu hóa, giảm mức lọc cầu thận, thay đổi chức năng hệ tim mạch, thay đổi được

động học của thuốc, tăng tỷ lệ tái nhập viện, giảm chất lượng cuộc sống của người bệnh. Chăm sóc và điều trị dinh dưỡng cho người bệnh trong thời gian điều trị tại bệnh viện đặc biệt quan trọng với những bệnh nặng như nhiễm khuẩn huyết, đa chấn thương, bỏng, sau phẫu thuật, ung thư, đái tháo đường, suy thận, bệnh lý đường tiêu hóa...

2. Thực trạng công tác dinh dưỡng tiết chế trong bệnh viện.

Công tác dinh dưỡng tiết chế trong bệnh viện tại thành phố Hồ Chí Minh và

¹BS.CK2 – TT Dinh dưỡng TP HCM

Email: dodiepm@gmail.com

ĐT: 0913717610

Ngày nhận bài: 15/6/2017

Ngày phản biện đánh giá: 15/7/2017

Ngày đăng bài: 28/7/2017

nhiều địa phương khác tại Việt Nam còn một số hạn chế như chưa có Khoa Dinh dưỡng Tiết chế, thiếu hụt nhân lực có chuyên môn nên không tổ chức thực hiện các nội dung chuyên môn về dinh dưỡng lâm sàng, tiết chế. Việc thực hiện qui trình chăm sóc dinh dưỡng còn nhiều hạn chế, chất lượng chuyên môn còn thấp; thiếu sự quan tâm của bác sĩ điều trị về can thiệp dinh dưỡng cho người bệnh. Nhiều người bệnh và thân nhân người bệnh vẫn có thói quen ăn món ăn tự chế biến hoặc mua từ bên ngoài bệnh viện nên khó có thể kiểm soát được sự tuân thủ chỉ định về tiết chế phù hợp với bệnh lý; nhiều bệnh viện chưa có khả năng xây dựng và kiểm định được các thực đơn bệnh lý. Mặt khác, bếp ăn của nhiều khoa Dinh dưỡng Tiết chế, căn tin tuy có nhiều cố gắng nhưng chưa cung cấp được suất ăn đáp ứng nhu cầu điều trị và nuôi dưỡng cho người bệnh; suất ăn trong thời gian nằm viện chưa được bảo hiểm y tế chi trả.

Những hạn chế trong công tác dinh dưỡng tiết chế làm ảnh hưởng rất lớn đến chất lượng điều trị, tăng tỷ lệ suy dinh dưỡng bệnh viện, tăng biến chứng, thời gian nằm viện, chi phí điều trị và tỷ lệ tử vong. Qua nghiên cứu của Trung tâm Dinh dưỡng TPHCM tại một số bệnh viện trên địa bàn TPHCM cho thấy suy dinh dưỡng bệnh viện chiếm tỷ lệ khá cao- 40.7%. Suy dinh dưỡng bệnh viện liên quan đến người cao tuổi, người có thu nhập thấp, nằm viện dài ngày, sử dụng nhiều thuốc trong điều trị. Các khoa có tỷ lệ suy dinh dưỡng cao bao gồm khoa ung thư, khoa hô hấp, khoa ngoại, khoa y học dân tộc, khoa hồi sức...

3. Một số giải pháp nâng cao chất lượng hoạt động dinh dưỡng tiết chế trong bệnh viện

Giải pháp về chính sách

- Xây dựng kế hoạch hành động về dinh dưỡng, tiết chế trong khuôn khổ Chiến lược quốc gia về Dinh dưỡng, kế hoạch hành động nâng cao chất lượng bệnh viện, chất lượng khám chữa bệnh ở cấp quốc gia, tỉnh thành và bệnh viện.

- Ban hành văn bản qui phạm pháp luật qui định về công tác dinh dưỡng tiết chế, mã chức danh nghề nghiệp, chứng chỉ hành nghề.

- Bộ Y tế đưa ra 86 tiêu chí chất lượng về dinh dưỡng tiết chế trong Bộ tiêu chí chất lượng bệnh viện là bộ quy chuẩn mà các bệnh viện dùng làm mục tiêu để tự phấn đấu cũng như công cụ để bệnh viện tự kiểm định chất lượng các hoạt động của mình nhằm mục tiêu cuối cùng là cung ứng dịch vụ y tế an toàn, chất lượng, hiệu quả, mang lại sự hài lòng cao nhất cho người bệnh, người nhà người bệnh và nhân viên y tế.

- Đề xuất việc bảo hiểm y tế thanh toán suất ăn trong thời gian người bệnh điều trị tại bệnh viện.

- Đề xuất các chính sách phù hợp để thu hút được cán bộ làm công tác dinh dưỡng, tiết chế.

- Đẩy mạnh công tác truyền thông vận động, nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của công tác dinh dưỡng cho các cấp lãnh đạo, các nhà quản lý.

Giải pháp về nguồn lực

- Tăng cường nguồn lực về con người, trang thiết bị, cơ sở vật chất cho hoạt động dinh dưỡng tiết chế trong bệnh viện trong đó chú trọng đầu tư cho Khoa Dinh dưỡng Tiết chế.

- Xã hội hóa và đa dạng hóa các nguồn lực tài chính để đầu tư cho hoạt động dinh dưỡng.

- Đẩy mạnh công tác huấn luyện, đào tạo để củng cố và phát triển nguồn nhân lực cho hoạt động dinh dưỡng tiết chế trong bệnh viện

Giải pháp về truyền thông giáo dục dinh dưỡng

- Tập trung truyền thông giáo dục dinh dưỡng tiết chế cho người bệnh và thân nhân nhằm nâng cao hiểu biết và thực hành dinh dưỡng hợp lý.

Giải pháp về chuyên môn kỹ thuật

- Tiến hành các nghiên cứu đánh giá thực trạng công tác dinh dưỡng tiết chế trong bệnh viện, yếu tố nguy cơ của suy dinh dưỡng bệnh viện và các bệnh mạn tính không lây liên quan đến dinh dưỡng để có kế hoạch can thiệp phù hợp.

- Giám sát nhằm theo dõi diễn biến tình trạng dinh dưỡng của người bệnh phát hiện kịp thời các vấn đề và đề xuất các giải pháp can thiệp thích hợp cho từng giai đoạn.

- Xây dựng và áp dụng các hướng dẫn, qui chuẩn chuyên môn, phác đồ điều trị liên quan đến dinh dưỡng tiết chế phù hợp bối cảnh Việt Nam.

- Tiến hành các nghiên cứu khoa học nhằm đánh giá hiệu quả của can thiệp dinh dưỡng tiết chế trong bệnh viện làm cơ sở triển khai rộng trong hệ thống các bệnh viện toàn quốc.

- Xây dựng các mô hình cung cấp suất ăn bệnh lý phù hợp bối cảnh Việt Nam.

- Tổ chức chương trình đào tạo đại học và sau đại học, đào tạo liên tục chuyên ngành dinh dưỡng tiết chế

- Tăng cường hợp tác quốc tế trong nghiên cứu khoa học, đào tạo huấn luyện để tiếp cận và áp dụng những kinh nghiệm, thành tựu khoa học của các nước trong khu vực và trên thế giới về lĩnh vực dinh dưỡng tiết chế.

4. Bài học kinh nghiệm từ thành phố Hồ Chí Minh

4.1. Hình thành hệ thống các Khoa Dinh dưỡng tiết chế trong bệnh viện

Thực hiện qui định tất cả các bệnh

viện từ hạng III trở lên đều phải thành lập khoa Dinh dưỡng tiết chế; các bệnh viện khác thành lập khoa hoặc tổ Dinh dưỡng tiết chế. Khoa hoặc tổ Dinh dưỡng tiết chế được bố trí thuộc khối các khoa lâm sàng do Phó giám đốc chuyên môn phụ trách.

Nhiệm vụ chính của khoa Dinh dưỡng tiết chế: Tổ chức khám, theo dõi, đánh giá tình trạng dinh dưỡng, tư vấn, điều trị bằng chế độ dinh dưỡng cho người bệnh; Xây dựng thực đơn và chế độ ăn phù hợp với bệnh lý của người bệnh và áp dụng chế độ ăn bệnh lý, hội chẩn về chế độ ăn đối với những trường hợp bệnh đặc biệt có liên quan đến dinh dưỡng; Tổ chức kiểm tra chất lượng dinh dưỡng, tiết chế và an toàn thực phẩm đối với các đơn vị cung cấp suất ăn, dịch vụ ăn uống trong bệnh viện; Thực hiện đào tạo liên tục; nghiên cứu khoa học về tình trạng suy dinh dưỡng bệnh nhân nằm viện, vai trò can thiệp của dinh dưỡng, tiết chế trong bệnh viện ...

Nhân sự của Khoa Dinh dưỡng tiết chế gồm bác sĩ, cử nhân dinh dưỡng, thực phẩm, điều dưỡng, chế biến thực phẩm được đào tạo về dinh dưỡng, tiết chế.

Mạng lưới dinh dưỡng, tiết chế: mỗi khoa lâm sàng cử một bác sĩ hoặc điều dưỡng viên tham gia mạng lưới dinh dưỡng, tiết chế.

Đến nay đã có 92% bệnh viện tại TPHCM thành lập Khoa Dinh dưỡng tiết chế.

4.2. Nâng cấp cơ sở vật chất, trang thiết bị

Xây dựng hướng dẫn về các trang thiết bị tối thiểu cần có và trang thiết bị nên đầu tư để phục vụ hoạt động chuyên môn: Dụng cụ phục vụ công tác khám, tư vấn dinh dưỡng (cân, thước đo chiều cao, thước đo vòng cánh tay, máy phân tích thành phần cơ thể, đo sức cơ, đo mật độ

xương...); Dụng cụ chuyên dụng cho chế biến, bảo quản và chế biến thức ăn, dụng cụ lưu mẫu thức ăn; Phương tiện vận chuyển suất ăn tới người bệnh; Bộ dụng cụ xét nghiệm nhanh an toàn thực phẩm và dụng cụ khác theo yêu cầu chuyên môn. Các bệnh viện sản, bệnh viện nhi hoặc bệnh viện có khoa sản, khoa nhi, khoa Sơ sinh phải có nơi pha chế sữa đúng qui định. Bố trí phòng khám dinh dưỡng tại khoa hoặc tại khoa khám chữa bệnh

4.3. Xây dựng và triển khai chính sách với mục tiêu chất lượng cao

Thành phố đã phê duyệt Kế hoạch hành động thực hiện Chiến lược quốc gia về Dinh dưỡng trong đó có mục tiêu đến năm 2020 có 100% bệnh viện có khoa Dinh dưỡng tiết chế. Sở Y tế TPHCM đã chỉ đạo các bệnh viện tập trung ưu tiên xây dựng bộ máy và phát triển hoạt động dinh dưỡng tiết chế.

Tổ chức triển khai Bộ tiêu chí Chất lượng bệnh viện do Bộ Y tế ban hành trong đó có phần về dinh dưỡng tiết chế cho lãnh đạo các bệnh viện và hàng năm tổ chức kiểm tra, giám sát, đánh giá xếp hạng và khen thưởng cho 10 bệnh viện thực hiện cải tiến chất lượng tốt nhất. Trong 3 năm gần đây các bệnh viện đã có nhiều nỗ lực trong việc phát triển hoạt động dinh dưỡng tiết chế tại bệnh viện thông qua nhiều hoạt động như thành lập Khoa, Tổ Dinh dưỡng Tiết chế, cử cán bộ đi đào tạo, bố trí, cải tạo, nâng cấp cơ sở vật chất, trang thiết bị cần thiết để thực hiện công tác dinh dưỡng tiết chế. Điều này thể hiện qua việc cải thiện điểm số của nhóm tiêu chí C7 là nhóm tiêu chí dinh dưỡng trong kiểm tra bệnh viện cuối năm 2016.

Công tác chỉ đạo: Trung tâm Dinh dưỡng là đầu mối tổ chức hỗ trợ các bệnh viện về dinh dưỡng tiết chế, đưa ra giải

pháp để tham mưu cho lãnh đạo Sở Y tế lựa chọn giải pháp tối ưu trong bối cảnh thiếu hụt nhân lực có chuyên môn về dinh dưỡng tại các bệnh viện. Trên cơ sở tham mưu của các chuyên gia về dinh dưỡng tiết chế, Sở Y tế TPHCM ra Khuyến nghị Nâng cao chất lượng hoạt động dinh dưỡng tiết chế trong bệnh viện.

4.4. Đào tạo liên tục và phát triển mạng lưới

Trong bối cảnh đất nước thiếu hụt trầm trọng nhân lực chuyên môn về dinh dưỡng lâm sàng, TPHCM đã tổ chức các lớp tập huấn về dinh dưỡng lâm sàng, tiết cho khoảng 600 lượt cán bộ các bệnh viện, trung tâm y tế quận huyện và phường xã của ngành y tế và các ngành khác trên địa bàn thành phố.

Các chương trình truyền thông vận động lãnh đạo bệnh viện cam kết thực hiện tiêu chí về năng lực thực hiện chăm sóc dinh dưỡng và tiết chế.

4.5. Xây dựng các giải pháp về chuyên môn kỹ thuật

Trung tâm Dinh dưỡng là đầu mối cùng một số bệnh viện và chuyên gia của Viện Dinh dưỡng lựa chọn xây dựng các tiêu chuẩn, hướng dẫn về sàng lọc, đánh giá tình trạng dinh dưỡng cho người bệnh có độ nhạy và độ đặc hiệu tối ưu trong bối cảnh thiếu hụt nhân lực có chuyên môn về dinh dưỡng tại các bệnh viện, xây dựng các thực đơn bệnh lý chuẩn, thực đơn mẫu cho bệnh viện. Cuối năm 2016 đã ra đời của Quy trình can thiệp dinh dưỡng tiết chế; Bộ công cụ sàng lọc, đánh giá tình trạng dinh dưỡng và Bộ thực đơn dinh dưỡng bệnh lý là cơ sở cho nâng cao chất lượng công tác chăm sóc dinh dưỡng và tiết chế trong bệnh viện.

Đến nay khoảng 92% các bệnh viện tại TPHCM đã thành lập Khoa Dinh dưỡng Tiết chế, 81,8% bệnh viện áp dụng phương pháp hướng dẫn sàng lọc, đánh

giá tình trạng dinh dưỡng chuẩn cho bệnh nhân theo tiêu chuẩn do Trung tâm Dinh dưỡng chủ trì xây dựng.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Y tế (2016). *Bộ tiêu chí chất lượng bệnh viện 2016*
2. Bộ Y tế (2011). *Thông tư số 08/2011/TT-BYT ngày 26 tháng 1 năm 2011 Hướng dẫn về công tác dinh dưỡng, tiết chế trong bệnh viện.*
3. Trung tâm Dinh dưỡng TPHCM (2017). *Hướng dẫn xây dựng thực đơn bệnh viện.* Nhà xuất bản Y học.

Summary

INCREASE QUALITY AND STANDARDIZE THE ACTIVITIES ON NUTRITION AND DIETETICS IN HOSPITALS: LESSONS FROM HO CHI MINH CITY

Nutrition has an important role in medical therapy. Good nutrition care helps to decrease the hospital malnutrition, decrease the risk of hospital infection complication, shorten the health recovery period and wound healing, shorten the length of hospital stay, decrease the treatment expense, as well as contribute significantly to the quality of medical treatment and decrease the issues related to hospital overload and hospital bed sharing among tertiary hospitals in Viet Nam.

According to the epidemiology studies at several countries, there were at least 1/3 of hospitalized patients were malnourished and without nutritional care, the nutritional status of these patients would further deteriorate. In HCMC, the prevalence of hospital malnutrition was 35-40%. Malnutrition during hospitalization is not only originate from medical reasons, medical treatment, the habit of consume food bring from home or buying from outside hospital, but also come from the lack of appropriate investment from leaders of hospitals for nutrition and dietetics services.

The Vietnamese Hospital Quality Standard from Ministry of Health has an important role in pushing the implementation of nutrition and dietetics activities in hospitals. However, criteria in nutrition were among the most difficult criteria to conduct due to several reasons. The lessons from HCMC in increasing the quality and standardize nutrition and dietetics in hospital including the following main factors: policies and action plan, leaders from different levels and hospital, establishment of Nutrition and Dietetics Department, professional development, arrangement and improvement the infrastructure and equipments; role of experts; development the guidelines such as nutrition care flowchart, screening and assessment tools and medical nutrition menu set.

Key words: *Nutrition and Dietetics intervention, Nutriiton Policy, Nutritional status, HCMC.*

